

# PYTANIE Z FUNKCJI DIALEKTYZMÓW

# 1

## Zadanie

Wyjaśnij, odwołując się do podanego fragmentu „Wesela” Stanisława Wyspiańskiego i do innego utworu literackiego, jaką funkcję może pełnić w utworze literackim dialektyzacja.



## Przykładowa realizacja tematu

### „SCENA 9.

PAN MŁODY, PANNA MŁODA.

PANNA MŁODA

Cięciem ino rad byś godać,  
jakie to kochanie będzie.

PAN MŁODY

A ty wolisz całowanie?  
będziesz kochać, a powieźdź?

PANNA MŁODA

Przecież ci już wygodała.

Przecież ci mnie nikt nie wydrze.

PAN MŁODY

Serce do kochania radsze.

Toś już moja! Radość, szczęście!

Nie myślałem, że tak wiele.

PANNA MŁODA

Ano chciałeś, masz wesela.

PAN MŁODY

Ach, nie patrzę, jak całuję;  
nie całuję, kiedy patrzę,

a lica masz coraz gładzsz.

PANNA MŁODA

A krew się tak zesumuje.

PAN MŁODY

Pocałujcie, jeszcze, jeszcze,

niechże tobą się napięszce:

usta, oczy, czoło, wieniec...

PANNA MŁODA

Takis ta nienasyceniec.

PAN MŁODY

Nigdy syty, nigdy zadość;

taka to już dla mnie radość;

całowałbym cię bez kocha.

PANNA MŁODA

A to mećaćo robota;

nie dziwota, nie dziwota,

żeś tak zbladnoł, taki wrzecz.

PAN MŁODY

Nie chwalczy, nie chwalczy,

spokoju mi nie dawały.

PANNA MŁODA

A bo chciałeś.

PAN MŁODY

Same chciały.

PANNA MŁODA

Cóż ta za skaradne štuki?

PAN MŁODY

Mysły takie samouki;

kochałem się po różnemu,

a ciebie chcę po swojemu,

po naszemu.

PANNA MŁODA

A no z duszy,

jak ci dobrze, niech ta będzie.

PAN MŁODY

Teraz ci mnie nic nie zwiedzie.

Takem pragnął, zboża, słońca...

PANNA MŁODA

Mos wesela! – Podź do tońca!”

(Stanisław Wyspiański,  
„Wesele”, fragment)

### Wprowadzenie

W funkcje dialektyzacji omówię na przykładzie lektur: „Wesela” Stanisława Wyspiańskiego i „Chłopów” Władysława Stanisława Reymonta.

Dialektyzacja to stylizacja gwarowa, czyli wprowadzenie do wypowiedzi cech dialektu ludowego.

### Rozwinięcie

W fragmencie „Wesela” spotykamy wiele dialektyzmów w kwestiach Panny Młodej. Są to m.in. dialektyzmy fonetyczne („Mos”, „skaradne”, „štuki”) i leksykalne („ino”). Wypowiedzi Panny Młodej cechuje też zamilowanie do konkretnego („podź do tońca!”), Pan Młody woli mówić o uczuciach, pragnieniach, w ogóle lubi mówić więcej, co Panna Młoda nazywa kolokwialnie „godaniem”.

Dialektyzacja tekstu w wypowiedziach Panny Młodej to zabieg służący indywidualizacji języka, pokazaniu środowiska wiejskiego, z jakiego pochodzi bohaterka i lepszemu zobrazowaniu chłopskiego sposobu myślenia. Służy też wyeksponowaniu kontrastu między postaciami Pana Młodego i Panny Młodej. Ich wypowiedzi kontrastują i zdradzają odmiennosc środowisk, z jakich pochodzą postaci, odmiennosc ich wykształcenia, sposobów myślenia. To, że mówią różnymi językami, może stać się przyczyną nieporozumień. Taki model komunikacji Panny Młodej z Panem Młodym koresponduje z całą koncepcją sztuki, w której pokazano pozorne tylko zbliżenie światów miasta i wsi, inteligencji i chłopstwa. W dramacie jest sporo dialogów pomiędzy postaciami z różnych stanów, w których dialektyzacja obejmuje tylko wypowiedzi bohaterów ze środowiska chłopskiego, uwidatnia kontrast między bohaterami (np. Radczynią a Panną Młodą, Radczynią a Kliminą, Dziennikarzem a Czepcem).

Dialektyzacja występuje też w powieści Władysława Reymonta „Chłopi”. Obejmuje zarówno partie dialogowe, jak i niektóre partie narracji (tzw. narratora – wiejskiego gaduły). Występuje w mowie pozornie zależnej obrazującej sposób postrzegania świata przez bohaterów. Obejmuje wszystkie poziomy języka, począwszy od fonetyki, poprzez słownictwo czy fleksję, aż po składnię.

Dialektyzacja w „Chłopach” przybliża środowisko wiejskie, realia życia na wsi, nie tylko sposób wypowiedziania się, ale i myślenia mieszkańców wsi. Tworzy też niepowtarzalny klimat wsi jako kosmosu, odrębnego świata, mającego także swój własny język.

Jednakże „Chłopi” nie są napisane konkretną gwara, język powieści stanowi zlepek cech różnych dialektów, co ułatwia odbiór książki nieprzyswyczojonemu do gwary czytelnikowi. Zastosowanie dialektyzacji w opisach i innych partiach narratora jest ograniczone.

### Zakończenie

Dialektyzacja może pełnić różne funkcje, w „Chłopach” i „Weselu” jest podporządkowana ogólnemu zamysłowi utworów. W „Weselu” pomaga eksponować różnice, przepaść między środowiskiem wiejskim a miejskim, inteligentem i chłopskim, w „Chłopach” pozwala pokazać wieś jako odrębny świat, kosmos. Niekiedy dialektyzacja może pełnić inne funkcje, np. wywoływać efekt komiczny w utworach groteskowych.

### O co może zapytać komisja w rozmowie ze zdającym?

► **Czy dialektyzacja jest jedynym rodzajem stylizacji?**

Nie, wyróżniamy też kolokwializację, archaizację, stylizację biblijną.

► **Czy cały tekst „Wesela” poddano dialektyzacji?**

Nie, tylko część dialogów, a mianowicie wypowiedzi tych postaci, które wywodzą się ze środowiska chłopskiego.

► **Co to jest dialekt?**

Odmiana języka narodowego używana na określonym terytorium i przez określoną warstwę społeczną, np. chłopską. W ramach dialektu wyróżnia się czasem gwary mające mniejszy zasięg terytorialny.

► **Jakie warstwy języka może obejmować dialektyzacja?**

Może objąć wszystkie lub wybrane warstwy języka, np. leksykalną, fonetyczną, fleksyjną, frazeologiczną, składniową.